

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

Ян Цзюнь

УДК 378.011.3-051:78:001.859 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ
ПІДГОТОВКИ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник -

доктор педагогічних наук, професор
КОЗИР Алла Володимирівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, завідувач
кафедри теорії та методики музичної
освіти, хорового співу і диригування.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
ГАВРІЛОВА Людмила Гаврилівна,
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», завідувач
кафедри теорії і практики початкової
освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
ПАРФЕНТЬЄВА Ірина Петрівна,
Миколаївський національний
університет імені В.О. Сухомлинського,
доцент кафедри музичного мистецтва.

Захист відбудеться 13 лютого 2019 року о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ - 30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 12 січня 2019 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л.І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Нове тисячоліття визначається реформуванням освітньої сфери, інтеграцією її у світовий простір, де одним із шляхів реформування фахової освіти є оптимізація інформаційної культури майбутнього вчителя. Методологічний аналіз різноманітних визначень поняття «культура» показує різноманіття методів і підходів до вивчення цього феномена, а саме: антропологічний, аксіологічний, історичний, нормативний, психологічний, гносеологічний, праксеологічний, метрологічний, семіотичний, соціологічний, інформаційний, кібернетичний, тощо. Універсальність культури як феномена, що інтегрує досягнення суспільства на певному рівні його розвитку, діє за принципом функціональної додатковості та передбачає особливості гармонійного саморозвитку, вимагає формування такої соціокультурної організації суспільства, яка сприяла б не хаотичному, а усвідомленому розвитку кожної особистості, стимулювала б підвищення рівня групової консолідації й ефективності взаємодії суб'єктів з метою нагромадження досвіду міжкультурної взаємодії.

Процеси глобалізації, ініційовані наприкінці ХХ століття інтелектуальною елітою людства, зумовили не лише швидкий розвиток інформаційних технологій, але й фактично спрямували світове співтовариство на усвідомлення необхідності переходу на більш високий інформаційний рівень соціальної організації. З цієї позиції інформатизація освіти вимагає відповідності фахової підготовки вчителів сучасному рівню інформатизації суспільства. Тому однією з глобальних цілей інформатизації освіти є підготовка вчителів, які володіють високим рівнем інформаційної культури та беруть активну участь у процесі інформатизації освіти.

Розглядаючи культуру як систему надбіологічних програм людської діяльності, поведінки та спілкування, що історично розвиваються та виступають умовою відтворення й зміни соціального життя в усіх її основних проявах, необхідно наголосити на тому, що культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює систему освіти, духовної творчості (особливо мистецької). Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості особистості (С.Гончаренко).

Інформаційне суспільство є поєднанням великої кількості структурних елементів, у ряду яких особливе місце займають нові способи знаково-символічного перетворення художньої інформації в сучасній культурній сфері. Складність і неординарність нової суспільної формації вимагає глибокого теоретичного і прикладного осмислення проблем, пов'язаних із стрімким поширенням сучасних інформаційних технологій в усіх сферах людської діяльності та їхнім впливом на трансформацію традиційної соціокультурної організації суспільства. Численні дослідження питань взаємодії суб'єктів у суспільстві, які все більше тяжіють до використання засобів віртуальної комунікації, свідчать про те, що зміст й ефективність

різноманітних контактів багато в чому залежать від здатності їх учасників розуміти один одного і досягати взаєморозуміння.

Актуалізуючи значення художньої інформації в музично-виконавській діяльності, вчені пов'язують його з культурологічною підготовкою студентів-музикантів (М.Берлянич, Д.Кірнарській, Е.Просолов, О.Шевнюк, О.Щолокова та ін.). Автори такого підходу розуміють інформаційно-культурологічну підготовку майбутніх учителів як: естетичне ставлення до навколишньої дійсності, асоціативно-образний елемент художньої культури, здатність до узагальненого сприйняття змістовних образів різних видів мистецтв, естетичну ерудицію і загально-художню компетентність. Також цей підхід орієнтований на концепцію створення виразної інтерпретації художнього образу музичного твору (О.Єременко, А.Зайцева, А.Козир, О.Олексюк, О.Орлов, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, В.Шульгіна, О.Щолокова, Д.Юник та ін.).

Попри значущість кола розглянутих питань проблема формування інформаційної культури майбутнього вчителя музики ще не дістала належного наукового висвітлення. Визначення теоретичної й практичної значущості формування інформаційної культури майбутніх учителів музики, розробка шляхів оптимізації цього виду педагогічної діяльності, актуальність, своєчасність та недостатній рівень дослідження окресленої проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *«Формування інформаційної культури майбутнього вчителя музики у процесі фахової підготовки»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музики» (протокол № 5 від 26 грудня 2015 року). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 10 від 28 січня 2016 року).

Мета дослідження - розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Об'єкт дослідження - процес фахової підготовки майбутніх учителів музики на факультетах мистецтв педагогічних університетів.

Предмет дослідження - методика формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Виходячи з мети дослідження, нами були поставлені *наступні завдання*:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній науці та мистецтвознавстві.

2. Теоретично обґрунтувати, визначити зміст, специфіку та функції інформаційної культури майбутніх учителів музики.

3. Розробити компонентну структуру, визначити критерії, показники, встановити рівні сформованості інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання і розробити методiku її діагностування.

4. Визначити принципи, педагогічні умови та розробити модель інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання.

5. Експериментально перевірити поетапну методiku формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали філософські ідеї про формування творчої особистості в інформаційному суспільстві (В.Андрущенко, Ю.Афанасьєв, Г.Волинка, М.Каган, Л.Левчук, О.Тихомиров та ін.); психолого-педагогічні праці з теорії діяльності особистості (Г.Балл, І.Бех, Л.Бочкарьов, Л.Виготський, П.Гальперін, С.Гончаренко, І.Зязюн, В.Кудін, В.Семиченко, Г.Сковорода, П.Юркевич та ін.); дослідження потреб педагогічної практики розвитку України в епоху інформатизації суспільства (О.Бордюк, О.Дубасенюк, О.Комісаров, Н.Ничкало, О.Романовський, С.Сисоєва та ін.); праці, присвячені удосконаленню фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (А.Болгарський, О.Єременко, А.Зайцева, С.Горбенко, А.Козир, Н.Мозгальова, Г.Падалка, В.Орлов, О.Ростовський, О.Рудницька, В.Федоришин, О.Хоружа, В.Шульгіна, О.Щолокова та ін.); науково-методичні розробки з проблеми інформатизації освіти (В.Биков, І.Булах, Р.Гуревич, Ю.Дорошенко, М.Жалдак, Г.Кедрович та ін.); здобутки науковців у розв'язанні проблем розвитку інформаційної культури вчителя (А.Зайцева, А.Коломієць, А.Гуржій, Т.Яценко та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання поданих завдань використані загальнонаукові методи: аналітичний – для вивчення філософських, психолого-педагогічних, методичних та мистецтвознавчих досліджень, нормативних документів, а також реального досвіду підготовки майбутніх учителів музики у вищих музично-педагогічних закладах з метою встановлення теоретичного й практичного рівнів розв'язання проблеми; узагальнення – для визначення наукового апарату дослідження, формулювання його концептуальних положень та висновків; системно-структурний – для визначення компонентної структури інформаційної культури майбутніх учителів музики у системі музично-педагогічної освіти; моделювання – для дослідження процесів шляхом конструювання моделі інформаційної культури майбутніх учителів музики, що відображає взаємозв'язки між елементами досліджуваного феномена; спостереження, обговорення, опитування, порівняння – для виявлення рівнів сформованості інформаційної культури майбутніх учителів музики; оцінювання – для систематичного дослідження основних характеристик інформаційної культури майбутніх учителів музики; експериментальний – для аналізу

реального стану, відстеження динаміки, перевірки ефективності методики формування інформаційної культури майбутніх учителів музики; статистичний – для доведення достовірності й ефективності результатів педагогічного експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- *розроблено*: компонентна структура, критерії, показники та методична модель формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання;

- *визначено*: функції, комплекс методів і прийомів; наукові підходи та принципи формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки;

- *уточнено* поняття «інформаційна культура майбутніх учителів музики»;

- *подальший розвиток отримали*: засоби комплексного діагностування, методика фахового навчання майбутніх учителів музики;

- *розширена* теоретико-методологічна основа формування пізнавальної активності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що його теоретичні висновки та експериментальні результати можуть слугувати: для оновлення змісту навчальних курсів з фахової підготовки студентів, уточнення планів і програм з інформаційної підготовки. Виділені специфічні особливості підготовки китайських студентів до формування інформаційної культури, що дозволяє інтегрувати результати дослідження в освітнє середовище Китаю.

Основні результати дисертаційного дослідження *впроваджено* в освітній процес: факультету мистецтв імені А.Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/885 від 04.06. 2018 року), факультету музичної освіти ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (довідка №1019/17 від 11.05. 2018 р.), Навчально-наукового інституту культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (довідка № 2118 від 11.10. 2017 р.).

Апробація результатів дослідження проводилась у процесі виступів і обговорень основних положень та результатів дослідження на науково-методичних і науково-практичних конференціях, педагогічних нарадах. Міжнародних: «Педагогічних читаннях пам'яті професора О.П. Рудницької» (Київ, 2015), «Сучасні аспекти проектування мистецької освіти» (Тайюань, Китай, 2013); «Мистецька освіта у вимірах сучасності» (Київ, 2015), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ 2015, 2017); «Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики» (Київ, 2014); «Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачів мистецьких дисциплін» (Херсон, 2016); «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2016); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Час мистецької освіти: традиції і новаторство» (Харків, 2016); II міжнародних науково-практичних читаннях пам'яті

академіка Анатолія Авдієвського «Сучасна мистецька освіта» (Київ, 2018); на засіданнях кафедри теорії і методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського та щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і докторантів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, 2015-2018).

Публікації. Основні теоретичні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження висвітлені в 8 одноосібних науково-методичних публікаціях автора, 6 з яких представлено в провідних фахових виданнях з педагогіки в Україні й 1 стаття в зарубіжному науковому виданні.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного розділу (185 найменувань, з них 12 іноземними мовами). Основний текст дисертації складає 169 сторінок, загальний обсяг роботи – 228 сторінок. Робота містить 8 таблиць, 7 рисунків, що разом з додатками становить 47 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження з позиції сучасних вимог до фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито наукову новизну, охарактеризовано методи, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації та впровадження їх у педагогічну практику.

У **першому** розділі – *«Теоретико-методологічні основи дослідження інформаційної культури майбутніх учителів музики»* – викладено характеристику основних дефініцій дослідження, подано огляд робіт науковців з розвитку інформаційної культури вчителів, розкрито зміст та специфіку, основні наукові підходи до розгляду означеного феномена.

Інформаційну культуру майбутнього вчителя музичного мистецтва розглянуто як важливу складову його професійно-педагогічної культури, оскільки це має особливе значення, тому що передача сукупного соціального досвіду від одного покоління до наступного можлива лише завдяки її закріпленню у знаковій формі, тобто через соціально значиму інформацію, яка певним чином регулює фахову діяльність. Специфіка художньої інформації полягає в тому, що вона надає емоційний вплив, який не передається стандартними нормалізованими мовами, а являє собою систему індивідуалізованих художніх образів, що осмислюється через такі основні поняття загальної теорії інформації, як оригінальність, надмірність, вибір, упорядкованість, текст, код, знак тощо.

Художньо-інформаційна культура охоплює досягнення особистості в сфері музичної творчості, виконавства і освіти, що дозволяє виявити рівень обізнаності та вихованості людини (О.Бордюк, А.Коломієць, О.Комісаров,

О.Шевнюк, О.Щолокова та ін.). Інтенсифікація художньо-інформаційної культури майбутнього вчителя музики передбачає якісні активні аналітичні дії (здатність аналізувати результати навчально-виховної роботи, здійснювати музично-теоретичний, виконавський аналіз музичних творів, підбирати і аналізувати навчальний і концертний репертуар) з метою досягнення бажаного результату в процесі фахової діяльності, націленої на виконавсько-творчі втілення музичних творів.

Визначено, що інформаційна культура майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання є потужним фактором передачі соціального досвіду, що регулює поведінку і спілкування людей. Тому інформаційну культуру, в широкому сенсі, можна визначити як особливий соціальний механізм трансляції важливої інформації, тобто як спосіб художньої діяльності, спрямований на накопичення, збереження і передачу ідей, знань і матеріально-духовних цінностей. Засвоєння основ інформаційної культури дозволяє більш повно розкрити майбутнім учителям музичного мистецтва сутність художньо-творчої діяльності, що активізує навчальний процес, сприяє швидкому освоєнню музично-навчального матеріалу.

У цілому, під інформаційною культурою вчителя музичного мистецтва розуміємо особистісне утворення, що передбачає обізнаність в музичному мистецтві та методиці його викладання, сформовану потребу і здатність до її розширення, відбору й оцінювання мистецьких явищ, втілення у професійній діяльності, а також готовність до рефлексивного самовизначення. Враховуючи, що специфіка художньої інформації передбачає емоційну виповненість впливу, який не передається стандартними нормалізованими мовами, підкреслюємо значення досягнення художньої образності як основи усвідомлення мистецької інформації. У зв'язку з цим, формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки ми розглядаємо в руслі *системно-цілісного, особистісного, конструктивного, культурологічного, евристичного, рефлексивного, творчо-діяльнісного підходів*. Основними функціями фахової підготовки майбутніх учителів музики визначено: світоглядну, гуманістичну, інтерактивну, адаптивну, гедоністичну, ціннісну, творчо-комунікативну.

У **другому** розділі - *«Методичні основи інформаційної культури майбутніх учителів музики»* - здійснено теоретико-методичний аналіз інформаційної культури майбутніх учителів музики, розкрито зміст та структуру обраного феномена, подано розроблений критеріальний апарат оцінювання інформаційної культури студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів.

Провідними принципами формування інформаційної культури майбутніх учителів музики визначено: принцип культуровідповідності, що орієнтує навчально-виховний процес на прогресивні підходи з урахуванням новітніх інформаційних технологій; принцип інтегративного взаємозв'язку мистецьких дисциплін, який на інформаційному рівні забезпечує цілісність фахового навчання студентів; принцип спонукання до творчого

самовираження в художньо-музичній діяльності, що націлює майбутніх учителів музичного мистецтва до безперервного процесу творчості відповідно науково-технічного та культурологічного розвитку.

Структура інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва охоплює орієнтаційно-мотиваційний, когнітивно-комунікативний, креативно-діяльнісний компоненти, критерії та показники (табл. 1).

Таблиця 1

Структура інформаційної культури майбутніх учителів музики

Компоненти	Критерії	Показники
Орієнтаційно-мотиваційний	Ступінь обізнаності щодо інформаційної культури майбутніх учителів музики	1) Здатність обирати потрібну інформацію; 2) спроможність до оцінювання якості мистецької інформації; 3) прагнення до пізнання та входження в інформаційне середовище
Когнітивно-комунікативний	Міра цілеспрямованого прагнення до підвищення інформаційної культури	1) здатність обирати інформацію для навчальної творчої роботи; 2) уміння діагностувати рівень інформаційної культури школярів; 2) наявність комунікативного досвіду
Креативно-діяльнісний	Ступінь спрямованості студентів до музично-творчої навчальної діяльності з учнями за рахунок отримання необхідних інформаційних даних	1) прояв самостійності та здатність до творчої діяльності; 2) наявність досвіду творчої роботи з даними; 3) вміння прогнозувати й аналізувати стратегії розвитку інформаційної культури школярів

У розділі визначено педагогічні умови ефективного формування інформаційної культури майбутніх учителів музики, а саме: *систематичне розширення художньо-інформаційного досвіду студентів; ефективна організація художньо-інформаційного навчального середовища; збагачення художньо-інформаційної бази майбутніх учителів музики за рахунок широкого використання діалогу культур.*

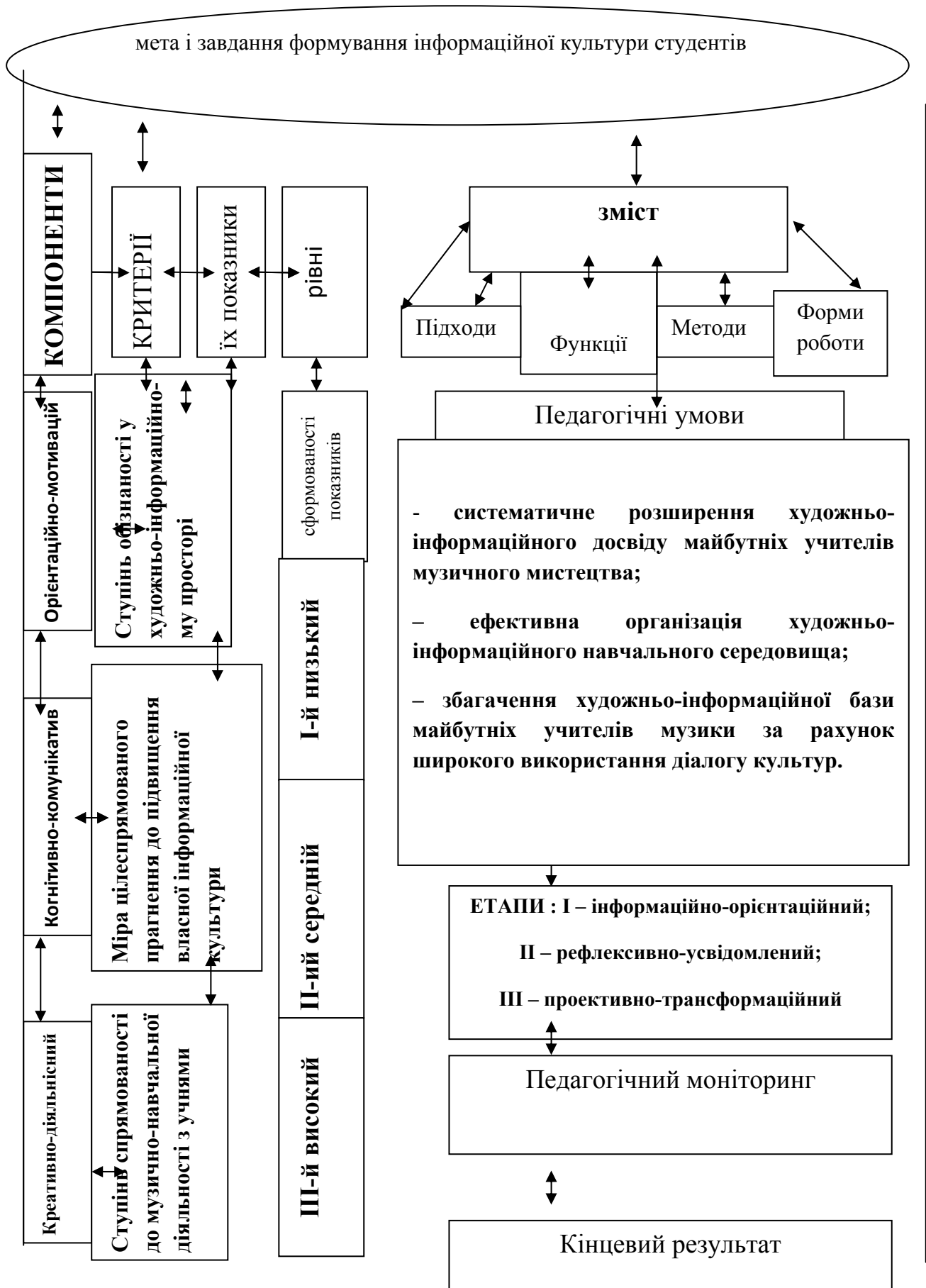

Рис. 1. Модель інформаційної культури майбутніх учителів музики

Розроблено методичну модель інформаційної культури майбутніх учителів музики, що від постановки мети й основних завдань охоплює: наукові підходи, функції, основні принципи, педагогічні умови, етапи педагогічної роботи, ефективні методи формування інформаційної культури студентів факультетів мистецтв, що разом становить повний технологічний цикл (Рис. 1.)

Третій розділ дисертації - *«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методики формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання»* - включає результати педагогічного експерименту (констатувальний, формувальний, контрольний етапи). Проведення констатувального експерименту дозволило з'ясувати реальний стан сформованості інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, визначити її рівні з наданням їм якісних та кількісних характеристик.

На констатувальному етапі дослідження нами були розроблені методичні вимоги до створення й використання діагностичних завдань, що дозволило надати характеристики сформованості інформаційної культури майбутніх учителів музики, а саме: високий, середній, низький.

До **високого рівня** сформованості інформаційної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва були віднесені (5, 76%) інформаційно обізнані студенти стосовно: основних понять інформаційної культури; особливостей інформаційних джерел щодо музично-естетичного виховання учнів; методів, форм і прийомів застосування сучасної інформаційної техніки в навчальному процесі. Такі студенти виявили активну навчальну позицію та спроможність до реалізації різних за ступенем розвиненості інформаційних потреб, інтересів на основі набутих фахових знань. Інформаційна підготовленість таких студентів виявилась: у розповсюдженні інформації в навчальних цілях; отриманні інформації з різноманітних інформаційних джерел; у вмінні адаптувати та інтерпретувати дані відповідно встановленим навчальним завданням; у здійсненні адекватного і повного викладення необхідних навчальних даних. Студенти мають системні уявлення про можливості пошуку в глобальній мережі Інтернет, постійно застосовують інформаційні технології для пошуку та опрацювання даних. Сформовані навички роботи з комп'ютером виявляють у виконанні основних прийомів роботи з програмним забезпеченням загального призначення та спеціального призначення для розв'язання навчальних завдань.

До **середнього рівня** сформованості інформаційної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва були віднесені студенти (29,76 %), що виявили недостатню інформаційну обізнаність щодо основних понять інформаційної культури, оскільки знання про засвоєння інновацій використовуються епізодично. Студенти тільки частково володіють знаннями щодо особливостей інформаційних джерел, а також щодо методів, форм і прийомів самостійної навчальної роботи над навчальним завданням із застосуванням можливостей сучасної інформаційної техніки. Такі студенти

постають як активні суб'єкти навчального процесу, виявляють інформаційні потреби, а також зацікавленість процесом набуття фахових компетенцій. Однак недостатня інформаційна підготовленість постає перепорою у фаховому саморозвитку. Такі студенти, отримуючи інформацію з різних джерел, не вміють адаптувати її до особливостей фахового навчання, не здатні до інтерпретації інформації відповідно навчальній темі. Студенти здатні до самостійного креативного мислення, але не мають досвіду творчої роботи з даними. Студенти здійснюють пошук нової інформації при додатковому зовнішньому стимулюванні викладача.

До **низького рівня** сформованості інформаційної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва були віднесені студенти (64,32%), що виявили відсутність прагнення до набуття нової інформації, інформаційну необізнаність щодо основних понять інформаційної культури, особливостей використання інформаційних джерел. Характеризується фрагментарними теоретичними знаннями та елементарними вміннями опрацювати інформацію, оскільки такі студенти не мають чіткого уявлення про можливість пошуку даних у глобальній мережі Інтернет. Виявлене епізодичне застосування сучасної інформаційної техніки для пошуку та опрацювання даних. У цьому процесі студенти використовують елементарні навички роботи з комп'ютером, основні прийоми роботи з програмним забезпеченням загального призначення з незначною сторонньою допомогою з боку викладача. Недатня інформаційна активність студентів пояснюється незнанням методів, форм та прийомів застосування можливостей сучасної інформаційної техніки в навчальній діяльності над музичним твором. Виявлений даними студентами ступінь розвиненості навчальних потреб, їх невмотивованість до набуття інформаційних знань, інформаційна непідготовленість суттєво вплинули на прояв самостійності та здатності до творчої діяльності з даними. Такі студенти вміють отримувати інформацію лише з мережі Internet, але не вміють її адаптувати відповідно навчальним завданням. Інформаційна непідготовленість, а також недостатня розвиненість інтелектуальних умінь студентів виявляється у невмінні здійснювати навчальну роботу з даними, повідомляти інформацію. Виявлення студентами стереотипного мислення перешкоджає навчальній творчій діяльності, що потребує вироблення творчого продукту як результату такої діяльності.

Результати проведеного констатувального дослідження дають можливість зробити висновки про середній та низький рівень результативності діяльності вищих навчальних педагогічних закладів із формування інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Процеси інформатизації освіти, що поєднують інформаційні технології навчання, самонавчання, використання електронної інформації в процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до продуктивної діяльності з учнями потребує корекції змісту фахового навчання.

Поетапна методика формування інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва передбачала такий перебіг педагогічної дослідно-експериментальної роботи: *інформативно-орієнтаційний, рефлексивно-усвідомлений, проєктивно-трансформаційний* етапи.

Перший етап формувального експерименту – *інформативно-орієнтаційний* – передбачає оволодіння студентами знаннями, поняттями, відомостями щодо інформаційних ресурсів та їх використання в навчальній роботі. Враховуючи те, що інформаційна культура – це вміння цілеспрямовано працювати з інформацією і для її отримання, обробки і передачі, активне використання комп'ютерних інформаційних технологій, сучасних технічних засобів художньо-музичного навчання ми на даному етапі здійснювали формування уявлень у студентів про спектр, зміст і операційні форми основних художньо-інформаційних процесів та базових навичок їх здійснення, насамперед, через спілкування з іншими учасниками навчального процесу, використання засобів масової інформації, використання світової інформаційної мережі Інтернет тощо. Процес пізнання нового матеріалу передбачав введення майбутніх учителів музичного мистецтва в художньо-інформаційне середовище. На цьому етапі нами було застосовано такі організаційні форми і методи, що спрямовані на залучення студентів до аналізу якості отриманих даних, спонукають їх до визначення доцільності використання цих даних у навчальній роботі над завданнями (тематичні бесіди, перехресний аналіз, інформаційні повідомлення, підготовка есе, експрес-вправи), а також було введено такі навчальні методи як «Плюси і мінуси», метод колективного аналізу отриманих художньо-інформаційних даних, метод свідомої самооцінки, моделювання, метод «Новий погляд на відоме» та ін.

Другий етап експерименту – *рефлексивно-усвідомлений* – позначено практичною підготовкою студентів до проведення самоаналізу щодо результатів навчальної діяльності, можливостей самовдосконалення, набуття вмінь діагностувати рівень художньо-інформаційної культури учнів. У процесі практичної роботи з даними студенти засвоюють шляхи, способи та засоби застосування теоретичних знань на практиці, у них розвиваються вміння та навички використання інформації в навчальних цілях. Практичні заняття включають попередню підготовку студентів щодо використання комп'ютерних технологій у музично-педагогічній галузі, визначення загальної проблеми та її обговорення, практичне розв'язання завдань, їх перевірку. Зокрема, на практичних заняттях здійснюється детальний розгляд окремих теоретичних положень та формується перелік практичних завдань, які необхідно виконати. Це передбачає чітке визначення теми такого заняття, основних питань, місця та ролі даного заняття як структурної одиниці в загальній системі експериментальної методики. На цьому етапі експериментальної роботи провідними були такі методи, як: метод «Світове кафе», метод «Асоціативний куш», метод «Змістовного зосередження», метод «Пізнавальних ігор» та ін., що спрямовувало студентів до проведення

самоаналізу щодо результату навчальної діяльності, можливостей самовдосконалення, набуття вмінь діагностувати рівень інформаційної культури учнів.

Третій етап експерименту – *проективно-трансформаційний* – визначається самостійним здійсненням музично-творчої навчальної діяльності, формуванням їх художньо-інформаційної компетентності. На даному етапі здійснюється моделювання навчальних ситуацій, а студенти виконують самостійні творчі завдання з використанням комп'ютерних технологій та різних інформаційних ресурсів. Також вони можуть презентувати результати своєї музично-творчої діяльності. Проективно-трансформаційний етап ефективно реалізується тоді, коли студент у сукупності наданих йому неупорядкованих даних не тільки усвідомлює можливу навчальну проблему, а й самостійно її розв'язує. Ми даний етап спрямовували на побудову індивідуальної траєкторії фахового розвитку студентів (з урахуванням специфіки фахової підготовки майбутніх учителів музики) протягом навчання на основі результатів навчальної роботи із використанням сучасної інформаційної техніки та інформаційної мережі Інтернет.

Конструювання такої методичної моделі дозволяє спроектувати сформованість фахових компетенцій майбутнього вчителя музики, наділеного художньо-інформаційною культурою, визначити домінанту його фахових можливостей і творчих нахилів, актуалізувати саморозвиток за умов використання можливостей засобів мультимедіа та інформаційної мережі Інтернет, сформувати суб'єктну позицію щодо закладення художньо-інформаційної культури школярів на уроках музичного мистецтва. Даний етап передбачає проектування прогностичних і ймовірних моделей закладення основ інформаційної культури школярів на уроках музичного мистецтва. На цьому етапі експерименту в процес фахової підготовки майбутніх учителів музики було впроваджено: метод «Музичний калейдоскоп», метод проблемного навчання, фахові тренінги, метод «Віртуальні учні» та ін., що дозволило спонукати студентів до самостійного виконання творчих завдань із використанням комп'ютерних технологій, різних інформаційних ресурсів, презентувати результати своєї музично-творчої діяльності, а також спрямовувати їх до побудови індивідуальної траєкторії фахового розвитку.

У процесі підрахування отриманих результатів впровадження вищезазначеної поетапної методики використано формулу:

$$R = \frac{132,61 - 10 \cdot 3,18 \cdot 3,97}{\sqrt{(105,84 - 10 \cdot 10,11) \cdot (167,19 - 10 \cdot 15,76)}} = \frac{6,36}{\sqrt{4,74 \cdot 9,59}} = \frac{6,36}{\sqrt{45,46}} = \frac{6,36}{6,74} = 0,94$$

Отримане за підрахунками значення лінійного коефіцієнту кореляції (0,94) свідчить про високий рівень залежності між педагогічними явищами і підтверджує ефективність запропонованої методики формування інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Зміни в кількісних показниках свідчать про те, що студенти навчались свідомо і

глибоко сприймати інформацію, розуміти та інтерпретувати отримані дані з різних інформаційних ресурсів, розвинули вміння щодо використання сучасної інформаційної техніки під час навчальної роботи над музичним твором, стали здатними до створення оригінального творчого продукту, підготувались до різних видів художньо-педагогічної, інструментально-виконавської діяльності з учнями загальноосвітньої школи.

Спираючись на це, ми здійснили зіставлення отриманих даних за рівнями сформованості інформаційної культури студентів контрольної та експериментальної груп на початку проведення дослідно-експериментальної роботи та після завершення формуального дослідження, що унаочнено в таблиці 2.

Таблиця 2

Динаміка сформованості інформаційної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва

Рівні сформованості	Констатувальний зріз		Контрольний зріз			
	Студ. (208)		КГ (105)		ЕГ (103)	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий рівень	12	5,76%	9	8,55%	14	13,58%
Середній рівень	62	29,76%	39	37,05%	55	53,35%
Низький рівень	134	64,32%	57	54,15%	34	32,98%

За результатами контрольного експерименту з'ясовано, що отримання позитивних показників у динаміці сформованості інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва відбулось завдяки ефективному плануванню і проведенню формуального етапу експерименту. Цьому сприяло використання комплексу навчальних методів, які передбачали різні форми навчальної роботи студентів, а також використання різних інформаційних ресурсів, сучасної інформаційної техніки.

Визначене зростання кількісних та якісних показників рівнів сформованості інформаційної культури у студентів експериментальної групи після проведення формуального експерименту свідчать про ефективність та дієвість розробленої нами методики формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання. Отримані дані постають підґрунтям для впровадження авторської методики формування інформаційної культури у практику фахової підготовки майбутніх учителів музики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Перспективними вбачаємо подальші дослідження впливу прогресивного зарубіжного досвіду на формування інформаційної культури як учителів музичного мистецтва, так і учнів середніх навчальних закладів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання, що знайшло відображення в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці означеного процесу та відповідно розробленої поетапної авторської методики. У результаті дослідження отримано наступні висновки.

1. У результаті аналізу науково-методичної літератури та практики з'ясовано, що однією з актуальних проблем сьогодення є формування інформаційної культури майбутніх педагогів. Проте, попри значну кількість науково-методичних робіт з удосконалення музичного навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів, поза увагою науковців лишилась проблема формування інформаційної культури майбутнього вчителя музики, вирішення якої сприяє модернізації навчального процесу в контексті трансформаційних змін в соціокультурній сфері та оптимізує процес навчальної взаємодії з учнями, досягнення з ними взаєморозуміння.

2. У результаті проведеного дослідження визначено, що інформаційна культура є важливою складовою професійної культури вчителя музики, оскільки передача сукупного соціального досвіду від одного покоління до наступного, зокрема у знаковій формі, певним чином регулює й музично-педагогічну діяльність. Під інформаційною культурою учителя музичного мистецтва розуміємо особистісне утворення, що передбачає обізнаність в музичному мистецтві та методиці його викладання, сформовану потребу і здатність до її розширення, відбору й оцінювання мистецьких явищ, втілення у професійній діяльності, а також готовність до рефлексивного самовизначення. Враховуючи, що специфіка художньої інформації передбачає емоційну виповненість впливу, який не передається стандартними нормалізованими мовами, підкреслюємо значення досягнення художньої образності як основи усвідомлення мистецької інформації.

Формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки ми розглядаємо в рідчизі системно-цілісного, особистісного, конструктивного, культурологічного, евристичного, рефлексивного, творчо-діяльнісного підходів.

Основними функціями фахової підготовки майбутніх учителів музики визначено: світоглядну, гуманістичну, інтерактивну, адаптивну, гедоністичну, ціннісну, творчо-комунікативну.

3. Структура інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва охоплює орієнтаційно-мотиваційний, когнітивно-комунікативний, креативно-діяльнісний компоненти. Орієнтаційно-мотиваційний компонент передбачає здатність студентів обирати необхідні інформаційні джерела, зацікавленість у мистецької інформації та її оцінюванні. Когнітивно-комунікативний компонент зорієнтовано на засвоєння знань, умінь і навичок майбутніх учителів музики з обраного фаху, розв'язання інформаційних

навчальних і самостійних завдань як засобу активного впливу на учнів. Креативно-діяльнісний компонент зумовлений необхідністю прогнозувати інформаційно-мистецький розвиток учнів, здатність до творчої діяльності.

Критеріями сформованості інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва визначено: *ступінь обізнаності у художньо-інформаційному просторі*, що передбачає широту і глибину мистецької ерудиції та наявність інтересу до її збагачення (показники: здатність обирати потрібну інформацію; спроможність до оцінювання якості мистецької інформації; прагнення до пізнання та входження в інформаційне середовище); *міра цілеспрямованого прагнення до підвищення власної інформаційної культури* (показники: наявність інтересу до обрання нової інформації для навчальної творчої роботи; вияв схильності до діагностування рівня інформаційної культури школярів; наявність комунікативного досвіду); *ступінь спрямованості до музично-творчої навчальної діяльності з учнями на основі отримання необхідних інформаційних даних* (показники: прояв самостійності та здатність до активізації пошуково-творчої діяльності учнів; наявність досвіду творчої роботи з даними; вміння прогнозувати й аналізувати стратегії розвитку інформаційної культури школярів).

4. Провідними принципами формування інформаційної культури майбутніх учителів музики визначено: принцип культуровідповідності, що орієнтує навчально-виховний процес на прогресивні підходи з врахуванням новітніх інформаційних технологій; принцип інтегративного взаємозв'язку мистецьких дисциплін, який на інформаційному рівні забезпечує цілісність фахового навчання; принцип спонукання до творчого самовираження у художньо-музичній діяльності, що націлює студентів до безперервного процесу творчості відповідно науково-технічного та культурологічного розвитку.

Розроблено педагогічні умови ефективного формування інформаційної культури студентів, а саме: систематичне розширення художньо-інформаційного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва; ефективна організація художньо-інформаційного навчального середовища; збагачення художньо-інформаційної бази майбутніх учителів музики за рахунок широкого використання діалогу культур. Методична модель інформаційної культури майбутніх учителів музики, що від постановки мети й основних завдань охоплює: наукові підходи, функції, принципи, педагогічні умови, поетапну методіку, ефективні методи формування інформаційної культури студентів, що становить повний технологічний цикл.

5. На констатувальному етапі експерименту визначено рівні сформованості інформаційної культури майбутніх учителів музики (високий, середній, низький), що відрізняються здатністю студентів до продуктивного пошуку і втілення художньої інформації в процесі пізнавальної, оцінювальної, виконавсько-творчої та музично-педагогічної діяльності, а також навичками застосування інформаційних технологій для пошуку та опрацювання необхідних даних. Результати проведеного констатувального

дослідження дають можливість зробити висновки щодо загалом недостатньої сформованості інформаційної культури студентів.

6. Запропонована методика формування інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає дотримання таких етапів, як: інформативно-орієнтаційний, рефлексивно-усвідомлений, проективно-трансформаційний.

На *інформативно-орієнтаційному етапі* рекомендується спонукання студентів до оволодіння знаннями щодо інформаційних ресурсів, а також до активного використання комп'ютерних інформаційних технологій, розширення уявлень про спектр, зміст і операційні форми основних художньо-інформаційних процесів та базових навичок їх здійснення. З цією метою рекомендується застосування таких методів і організаційних форм навчання, як колективний аналіз отриманих художньо-інформаційних даних, метод свідомої самооцінки, метод моделювання, методи «Новий погляд на відоме», «Плюси і мінуси», проведення тематичних бесід, підготовка інформаційних повідомлень, написання есе, виконання експрес-вправ тощо.

Другий етап формування інформаційної культури студентів – *рефлексивно-усвідомлений* – позначено більшим вмістом практичної підготовки студентів, у процесі якої вони залучаються до самоаналізу результатів навчальної діяльності, можливостей самовдосконалення, набуття вмінь діагностувати рівень художньо-інформаційної культури учнів, засвоюють шляхи, способи та засоби застосування теоретичних знань на практиці. На цьому етапі надається перевага застосуванню таких методів, як: метод «Світове кафе», метод «Асоціативний куш», метод «Змістовного зосередження», метод «Пізнавальних ігор» та ін.

Третій етап – *проективно-трансформаційний* – визначається спрямованістю до формування художньо-інформаційної компетентності студентів на основі залучення їх до самостійної музично-творчої навчальної діяльності. На даному етапі застосовується моделювання навчальних ситуацій, презентація студентами результатів своєї музично-творчої діяльності, виконання творчих завдань з використанням комп'ютерних технологій та інших інформаційних ресурсів. Проективно-трансформаційний етап характеризується особливою увагою до індивідуалізації навчання на основі проектування індивідуальної траєкторії художнього розвитку студентів з урахуванням специфіки їх фахової підготовки та здатності до використання сучасної інформаційної техніки.

У результаті проведення формувального експерименту зафіксовано значне зростання у кількісних та якісних показниках рівнів сформованості інформаційної культури студентів експериментальної групи, що свідчить про ефективність та дієвість розробленої нами методики формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання. Отримані дані можуть стати підґрунтям для рекомендації щодо доцільності впровадження авторської методики у практику фахової підготовки майбутніх учителів музики.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ян Цзюнь. Художньо-компетентнісне спрямування підготовки майбутніх учителів музики до практичної діяльності /Ян Цзюнь. //Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського: педагогічні науки: зб. наук. праць /за ред. проф. Анатолія Ситченка. - № 4 (55). – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2016. – С. 307-310.

2. Ян Цзюнь. Особливості формування інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва /Ян Цзюнь. //Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. - Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – Вип. 23 (28). – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – С. 91-95.

3. Ян Цзюнь. Критеріальна визначеність сформованості інформаційної культури майбутніх учителів музики /Ян Цзюнь. //Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: педагогічні науки: зб. наук. праць /за ред. проф. Тетяни Степанової. - №3 (62). – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018. – том 2. – С. 332-336.

4. Ян Цзюнь. Діагностичне дослідження сформованості інформаційної культури студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів /Ян Цзюнь. //Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. - Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – Вип. 24 (29). – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – С. 110-114.

5. Ян Цзюнь. Рівневий аналіз сформованості інформаційної культури майбутніх учителів музики у процесі фахового навчання /Ян Цзюнь //Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць [за заг. ред. проф. В.І. Сипченка. - № 1 (87). – Харків: ТОВ «Видавництво НТМТ», 2018. – С. 67-73.

6. Ян Цзюнь. Методика формування інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у навчальній діяльності /Ян Цзюнь //Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Вип. 25 (2-2018). – Ч. II. – К-П, 2018. – С. 131-137.

7. Ян Цзюнь. Основные направления профессионального обучения будущих учителей музыкального искусства в Китае /Yang Jun. //Valorificarea strategiilor inovationale de dezvoltare a invamantului artistic contemporan /coord: Tetiana Vularga. –Balti. S.n.: Tipogr.: «Indigou Color», 2018. – С. 197-203.

8. Ян Цзюнь. Специфіка формування інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в педагогічних університетах /Ян Цзюнь. //Сучасна мистецька освіта: матеріали II міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – С. 99-103.

АНОТАЦІЇ

Ян Цзюнь. Формування інформаційної культури майбутнього вчителя музики у процесі фахового навчання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – Теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2019.

У дисертаційному дослідженні розглянуто проблему формування інформаційної культури студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. Під інформаційною культурою вчителя музичного мистецтва розуміємо особистісне утворення, що передбачає обізнаність в музичному мистецтві та методиці його викладання, сформовану потребу і здатність до її розширення, відбору й оцінювання мистецьких явищ, втілення у професійній діяльності, а також готовність до рефлексивного самовизначення. Враховуючи, що специфіка художньої інформації передбачає емоційну виповненість впливу, який не передається стандартними нормалізованими мовами, підкреслюємо значення осягнення художньої образності як основи усвідомлення мистецької інформації.

Структура інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва охоплює орієнтаційно-мотиваційний, когнітивно-комунікативний, креативно-діяльнісний компоненти. У результаті проведення формувального експерименту зафіксовано значне зростання кількісних та якісних показників рівнів сформованості інформаційної культури студентів експериментальної групи, що свідчить про ефективність та дієвість розробленої поетапної методики формування інформаційної культури майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання.

Ключові слова: інформаційна культура, майбутні вчителі музики, компонентна структура, фахове навчання, поетапна методика.

Ян Цзюнь. Формирование информационной культуры будущего учителя музыки в процессе профессионального обучения. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – Теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2019.

В диссертационном исследовании рассмотрена проблема формирования информационной культуры студентов факультетов искусств педагогических университетов. Под информационной культурой учителя музыкального искусства понимаем личностное образование, что предполагает осведомленность в музыкальном искусстве и методике его преподавания, сложившуюся потребность и способность к ее расширению, отбор и оценка художественных явлений, воплощенных в профессиональной деятельности, а

также готовность к рефлексивному самоопределению. Учитывая, что специфика художественной информации предусматривает эмоциональную наполненность влияния, которая не передается стандартным нормализованным языком, подчеркиваем значение постижения художественной образности как основы осознания художественной информации.

Структура информационной культуры будущих учителей музыкального искусства охватывает ориентационно-мотивационный, когнитивно-коммуникативный, креативно-деятельностный компоненты. В результате проведения формирующего эксперимента зафиксирован значительный рост количественных и качественных показателей сформированности информационной культуры студентов экспериментальной группы, что свидетельствует об эффективности и действенности разработанной поэтапной методики формирования информационной культуры будущих учителей музыки в процессе профессионального обучения.

Ключевые слова: информационная культура, будущие учителя музыки, компонентная структура, профессиональное обучение, поэтапная методика.

Yang Jun. Formation of information culture of the future music teacher in the process of vocational training. - Manuscript.

Thesis for a candidate of pedagogical sciences degree in specialty 13.00.02 - Theory and Methods of Musical Education. - National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov. - Kiev, 2019.

In the dissertation research the problem of the formation of information culture of students of the faculties of arts of pedagogical universities is considered. The information culture of a teacher of musical art is personal education, which implies awareness of musical art and its teaching methods, the existing need and ability to expand it, selection and evaluation of artistic phenomena embodied in professional activities, and readiness for reflective self-determination. Considering that the specificity of artistic information provides for emotional fullness of influence, which is not conveyed by standard normalized language, we emphasize the importance of comprehending artistic imagery as the basis for understanding artistic information.

The structure of the information culture of future teachers of musical art covers orientation-motivational, cognitive-communicative, creative-activity components. The orientation-motivational component involves the ability of students to choose the necessary information sources, interest in the artistic information and its evaluation. The cognitive-communicative component is oriented on the acquisition of knowledge, skills and abilities of future music teachers of the chosen specialty, solving informational educational and independent tasks as a means of active influence on students. The creative-activity component is conditioned by the need to predict the informational and artistic development of students, their ability to creative activity.

As a result of the formative experiment, a significant increase in quantitative and qualitative indicators of the formation of information culture of students of the experimental group was recorded, which indicates the effectiveness and efficiency of the developed step-by-step methodology for the formation of information culture of future music teachers in the process of vocational training.

Key words: information culture, future music teachers, component structure, vocational training, step-by-step methodology.